

Opera je zapomenutá kráska

říká autor nové divadelní hry *Carmen y Carmen*, herec, režisér a hudebník Jan Jiráň.

(zastupován OSA od 2010, v databázi má registrováno 104 hudebních děl)

PŘIPRAVIL: ROBERT RYTINA

S Honzou Jiráňem se známe už řadu let, takže předstírat, že si vykáme a vedeme spolu seriózní rozhovor podle všech pravidel, by asi ani jednomu z nás moc neslušelo. Když jsem ho před lety poznal jako kmenového herce Studia Ypsilon, ještě jsem netušil, že jednou budeme spolupracovat zejména na nejrůznějších nahrávacích projektech (neb Honza patří mezi nejvytíženější režiséry mluveného slova v České republice a také mezi nejzkušenější autory dramatizací literárních textů). A už vůbec by mě nenapadlo, že mi také svěří přebásnění několika písňových textů, které zhudebnil nejprve v angličtině a jejich českou verzi pak využil pro svou kapelu Botafogo, s níž hraje hlavně svou oblíbenou bossa novu.

*Jako o autorském dramatikovi jsem ale o Honzovi nevěděl skoro nic, natož o jeho nové hře, kterou napsal bez jakékoliv publicity během své letní španělské dovolené. Jak jsem se nedávno dozvěděl, jeho divadelní text se jmenuje trochu záhadně *Carmen y Carmen* a vznikl „přímou na tělo“ pro nikoho menšího než populární mezzosopranistku Dagmar Peckovou a neméně oblíbenou divadelní a filmovou herečku Báru Hrzánovou. Přiznám se, že už toto avizované obsazení ve mně vzbudilo ohromný zájem o Honzův projekt, a nakonec se mi podařilo přemluvit ho i k následujícímu povídání.*

Tvoje hra se jmenuje *Carmen y Carmen*. Máme tu střední spojku čist opravdu jako „y“, nebo jako ypsilon?

Mám moc rád názvy, které v sobě skrývají víc významů. A ještě raději mám ty, které nejenže si neprotiřečí, ale dokonce se i vhodně doplňují. To prostřední „y“ je samozřejmě v první řadě španělsky „a“, ale protože tu máme ne jednu, ale hned dvě Carmen, představuje to písmeno tak trochu i ukazatel pro dva směry ke dvěma různým

příběhům, o nichž chceme vyprávět. Co se té Ypsilonky týče, k ní by to pochopitelně mělo zakukleně odkazovat taky: vždyť s Mirkem Kořínkem, který na inscenaci spolupracuje, v ní společně hrajeme už několik desetiletí.

O tom, že Dagmar Pecková a Bára Hrzánová vzájemně navštívily svá představení *Carmen* (první ji hrála v Národním divadle, druhá v Divadle v Řeznické) a jedna druhé pak složily komplimenty, už bylo řečeno mnohé. To se ale stalo už před mnoha lety, konkrétně kolem roku 2000. Kde se tedy vzala myšlenka je oslovit, aby se ke slavné postavě vrátily, a dokonce v ní změřily síly v jednom představení? Nápad byl tvůj, nebo vzešel od některé z dam?

Nápad můj nebyl, přišly s ním za mnou Dáša s Bárou společně. Setkali jsme se kvůli tomu zhruba před rokem — možná symbolicky — na dohled od Národního divadla, konkrétně v kavárně Slavia. Zadáni znělo jasně: zpracovat příběh *Carmen* tak, aby si v něm obě mohly zahrát. Ale protože se ani jedna z nich nehodila pro roli Dona Josého, vznikla nakonec hra o dvou *Carmen* zároveň. A aby to bylo stylové, text jsem pak napsal v létě přímo na španělské půdě, v Mahonu na ostrově Menorca. Prý tady v dobách francouzské okupace byla vynalezena i majonéza (slovo „mahonéza“ Francouz nevysloví, i kdyby se rozkrájel) a loni v létě pak k těm mahonským prvenstvím přibyl i vznik naší hry *Carmen y Carmen*.

Můžeš stručně popsat základní příběh či zápletku, na níž je *Carmen y Carmen* postavena?

Nejsem si jist, jestli něco z toho mohu prozradit — vlastně radši ne, protože bych byl rád, aby to ještě chvíli zůstalo

Jan Jiráň, Dagmar Pecková, Barbora Hrzánová, foto: archiv Jana Jiráňe

pro diváky tajemstvím. Ve hře je několik důležitých zvratů a překvapení, ba i nečekaných poznání, a žádnou z těchto součástí příběhu bych zatím nerad odhaloval, ani v náznaku.

Specifické pojetí opery nebylo tvému domovskému Studiu Ypsilon nikdy cizí a předpokládám, že se z něj něco odrazí i v tvém pojetí Carmen — o hudební aranžmá se koneckonců postaral tvůj letitý kolega Miroslav Kořínek. Do jaké míry se tedy Dagmar Pecková a Bára Hrzánová musely přizpůsobit ypsilonké poetice a do jaké jste se s Mirkem Kořínkem přizpůsobili vy jim?

Snad to nebude znít příliš nafoukaně, když řeknu, že asi nejvíc se nám všem musel přizpůsobit skladatel Georges

Bizet... Ale teď vážně: přizpůsobujeme se a nasloucháme si navzájem. Sešli jsme se při tomhle projektu jako představitelé tří různých světů. Bára Hrzánová z činohry, Dáša Pecková z opery a Mirek Kořínek a já z něčeho tak specifického, jako je Ypsilonka. Nejtěžší z nás to má asi Dáša, protože není zvyklá na fenomén, který bych nazval „nesobeckostí role v opeře“. V té klasické totiž panuje lakota a každý sólista se tu doslova hrdlí o každou notu. To my v Ypsilonce si árie i půjčujeme! Např. v Prodané nevěstě zpívá Marek Eben Jeníka a já Krušinu. Ale protože mám vyšší hlas, Marek mi ty své vyšší tóny vždycky s úlevou půjčí. No a já, když melodie klesá, mu je pak zase s pokorou a s díky vracím... Ale ještě ke spolupráci s Bárou a Dášou: na rozdíl

od ypsilonkých produkcí na ně nechystáme tolik schválností a legráček, s jakými si obvykle musí poradit zejména naši mužští kolegové. Naše dvě Carmen jsou přece jen dámy, takže nadhled a humor sice nebudou chybět ani tentokrát, ale Mirkův a můj přístup k nim bych označil za takový celkově galantnější a ohleduplnější.

Zaujala mě tvá odpověď, že nejvíc se vám musí přizpůsobovat skladatel. Pokud si dobře vzpomínám, v Ypsilonce zní obyčejně v Prodané nevěstě i hudba z Jakobína a v Rusálce třeba z Čarostřelce, takže předpokládám, že jen s Bizetem si ve vaší Carmen nejspíš taky nevystačíte...

Znalci se budou rozhodně divit, odkud Bizet své slavné melodie čerpal!

Prodáváná nevěsta, foto: archiv Jana Jiráně

Například taková Habanera, no co ti budu povídat... Nebýt šlágru Besame mucho, nejspíš by asi nevznikla! Ale teď zase vážně — Bizeta a jeho operu tu rozhodně neparodujeme ani se jim nevysmíváme. Naše Carmen bude taková parafráze připravená s živelnou láskou i úctou k originálu.

Jak jsi ve své verzi Carmen zúročil svou zkušenost s projektem

Nebojte se klasiky, který už několik let připravuješ jako autor a režisér pro vydavatelství Radioservis? Připomeni, že se jedná o dramtizace příběhů slavných oper v podání předních českých herců s použitím hudebních ukázek z těchto děl. Změnila nějak tato zkušenost tvůj vztah k opeře jako žánru?

Když jsem pro sebe objevil operu, uvědomil jsem si, že opera je

zapomenutá kráska. Znalci o ní vědí (své), ale myslím, že většina lidí nemá trpělivost jí pořádně porozumět. Přitom mě vždycky překvapí ten základní paradox, když si uvědomím, že mě velké operní příběhy a jejich bombastické melodie a emoce obvykle přivádějí k vlastnímu ztišení a zpomalení. Mám pochopitelně radost, že si náš projekt Nebojte se klasiky našel své posluchače a že jich rozhodně není

málo. Zprvu byl určený hlavně dětem, ale dnes bych řekl, že je určen všem operním laikům otevřeným novým zážitkům. Rodiče mi například překvapeně volají, že jejich děti běžně usínají při poslechu naší Rusalky. Tu a tam se i přiznají, že dětem jejich cédéčka tajně kradou a pak je poslouchají v autě, aby si o nich později mohli s potomky povídat. Co se týče Carmen y Carmen, vycházel jsem při psaní primárně z původní Mériméeeovy novely, pak z opery a konečně z mých vlastních fabulací. A těch bylo tedy opravdu třeba, protože u Mériméee a Bizeta je ta osudová Carmen jen jedna a i to je na jednoho nebohého Dona Josého až až.

Kdy se začne vaše Carmen zkoušet a pro jakou příležitost je určena? A jak se těšíš na své dvě úlohy — režiséra a zároveň představitele hlavní mužské role?

Carmen už jsme začali zkoušet (nebo, abych byl přesný, začali jsme „zkoušet y zkoušet“). Premiéra se uskuteční na prvním ročníku festivalu Zlatá pecka v Chrudimi 3. září letošního roku. Bude to co do výpravy velmi skromné: jevištního výtvarníka patrně potřebovat nebudeme, protože děj se bude odehrávat v jednoduše naznačené španělské taverně. O změny nálady by se mělo postarat hlavně nápadité osvětlení, na jehož koncepci už se pracuje. Já osobně budu hrát v představení marginální roli číšníka a Mirek Kořínek bude autentický hospodský pianista (jemuž by si neměně autenticky měly sedat na klín obě dámy a možná i já).

Je reálné, že se s Carmen y Carmen potkáme i na dalších scénách, případně na audio- či videonahrávce? Určitě bychom si rádi zahráli i mimo Chrudim. Nechci to zakříknout, ale zaslechl jsem, že zájemců o zhlédnutí Carmen y Carmen je různě po republice poměrně hodně. Zkrátka, zájem mají různé scény, plánují se i zájezdy. Vše ale záleží na tom, jak se dvěma Carmen a jedním Kořínkem skloubíme své programy a závazky.

Foto: Lucie Straková, 2017

JAN JIRÁŇ je písničkář, hudebník (zakladatel skupiny Botafoho), divadelní pedagog, režisér, producent, kulturní publicista a herec.

Do roku 1987, kdy se stal členem Ypsilonky, vystupoval v autorských scénkách a písničkách s Martinem Stropnickým, přičemž společně vydali LP *Hurá k šípku a Nanečisto*. Spolupracoval také s Janem Vodňanským, Přemyslem Rutem či Světlanou Nálepkovou. Jeho tvář můžete znát z mnoha televizních filmů, pohádek, seriálů a pořadů, mezi něž patří mimo jiné *Kačenka a strašidlo*, *Život na zámku*, *Otesánek*, *Restaurace U Prince*, *V Praze bejvávalo bláze* nebo *Danšajni* režiséra J. Menzela. Je autorem hudby nejen k mnoha ypsilonkým inscenacím (*Bůh*, *Správce*, *Sebevrah*, *Tři mušketýři*, *Nadsamec Jarry*), ale také k inscenacím Naivního divadla Liberec (*Obr Gargantua*, *Malý Alendš*) či Divadla Franze Kafky (*Franz Kafka*).

Jako herec ztvárnil v Ypsilonce mimo jiné role jako *Osud* (*Bůh*), *Rosella* (*Horké to někdo rád*), *Mozart* (*Mozart v Praze*), *Krušina* (*Prodaná nevěsta*), *Valentin* (*Faust a Markétka*), *Svatý Václav* (*Praha stověžatá*). V současné době účinkuje v inscenacích *Svatá rodina*, *Rusalka*, *Vdovou proti své vůli*, *Muž na větví*, *Sežeňte Mozarta!*, *Swing se vrací neboli o štěstí*.

Producentsky realizuje desky Studia Ypsilon (LP *Crazy Ypsilon*, CD *Mozart v Praze*).

Je režisérem více jak 80 titulů audio-knih a CD.

Dokážeš si představit, že bys po své nynější zkušenosti s Carmen zpracoval podobně i nějaký jiný operní příběh? Myslím, že třeba tvůj kolega z Ypsilonky Jiří Lábus tak úžasně umělecky dozrál, že by si zasloužil přinejmenším Dalibora nebo Rigoletta...

Určitě, protože Jirka není jen znamenitým Kecalem z Prodanky, ale je i neodolatelným zlatovlasým princem v Rusalce! Takže myslím, že zrovna takový Rigoletto by mohl být pro dramaturgii Studia Ypsilon rozhodně zajímavou výzvou.

A závěrem, když už jsme u těch představ: jak si představuješ svou vlastní ideální Carmen? Jako milovník Španělska a všeho španělského máš určitě pro místní krasavice slabost...

Mám Španělsko rád, protože jeho slunce je i v tamních lidech. Neprší v nich tak často jako v nás... Co mě na tamních Carmen baví nejvíc, je fakt, že si obvykle udrží svůj šarm a půvab až do vysokého věku. Když sedíš někde v hospodě u vína a koukáš ven na promenádu, vidíš na ní dámy ve středních i vyšších letech v elegantních šatech a s nádhernými účesy. Prostě o sebe umějí dbát. Každou chvíli si řekneš: Podívej, jaký má tamhleto babka šarm. Ve Španělsku prostě neupravenou ženu nepotkáš. Jde si na korzo užít večer a bez ohledu na věk dělá všechno pro to, aby byla pořád tou nejkrásnější Carmen...

... což přeji i vašemu představení a děkuji za rozhovor! ☑

Jan Jiráň: *Carmen y Carmen*, hrají Dagmar Pecková, Barbora Hrzánová, Jan Jiráň a Miroslav Kořínek. Režie Jan Jiráň. Premiéra 3. září 2017 v Divadle Karla Pippicha v Chrudimi jako součást prvního ročníku festivalu Zlatá pecka.